

OPTIMALIZACJA OPODATKOWANIA MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW

mgr Agnieszka Anna Sznajder

1. Wstęp

Optymalizację podatkową definiuje się na kilka sposobów. Jest potocznie rozumiana jako planowanie podatkowe we wszystkich obszarach działalności przedsiębiorstwa, którego celem jest zminimalizowanie obciążeń podatkowych poprzez odpowiedni wybór struktury transakcji¹. Optymalizację podatkową określa się również jako tworzenie, przekształcanie, podział, czy łączenie podmiotów gospodarczych, które służyć ma wdrażaniu optymalnych (minimalizujących ciężar podatkowy) rozwiązań².

Można również mówić o optymalizacji podatkowej jako minimalizacji obciążeń podatkowych poprzez odpowiedni dobór czynności prawnych, jak również instrumentów polityki finansowej³. Optymalizację podatkową traktuje się także jako szereg działań faktycznych i prawnych mogących mieć na celu obejście prawa podatkowego. Do takich działań zaliczyć można na przykład przeniesienie siedziby przedsiębiorcy do państwa stosującego niższe stawki opodatkowania dochodu, czy nie podejmującego współpracy z innymi państwami w zakresie wymiany informacji dotyczących podatnika (tak zwanego „raju podatkowego”), pomimo, iż faktycznie prowadzi on działalność gospodarczą na terytorium innego kraju. Mogą to być także działania mające na celu wykorzystywanie powiązań pomiędzy podatnikami

– tak zwane stosowanie cen transferowych, czy przerzucanie dochodu, które jest zazwyczaj wykorzystywane przez podmioty mające siedziby w dwóch państwach, w których stosowane są znacznie odbiegające od siebie wysokości stawki podatkowe (w celu uzyskania oszczędności podatkowych, cena towarów i usług w transakcjach zawieranych między przedsiębiorcami ustalana jest w taki sposób, aby dochód uzyskany z późniejszej odsprzedaży tych towarów i usług podmiotowi trzeciemu był należny spółce, która podlega relatywnie niższemu obciążeniu podatkowym)⁴.

Dla potrzeb niniejszego artykułu należy przyjąć, że optymalizacja podatkowa to wybór najkorzystniejszej dla małego i średniego przedsiębiorcy⁵ formy opodatkowania podatkiem dochodowym od osób fizycznych. Nie zostaną poruszone zagadnienia minimalizacji opodatkowania poprzez działania na granicy prawa.

Podatnicy podatku dochodowego od osób fizycznych, jeśli spełniają określone w ustawach podatkowych⁶ warunki mogą wybrać jedną ze zryczałtowanych form opodatkowania lub opłacać podatek dochodowy na zasadach ogólnych (art. 4 ust. 1 pkt 8 ustawy z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne).

2. Opodatkowanie na zasadach ogólnych

Podatek dochodowy od osób fizycznych jest podatkiem bezpośrednim, zwyczajnym, obligatoryjnym, o charakterze osobistym. Jest on oparty na zasadzie powszechności tak w sensie podmiotowym, jak i przedmiotowym. W znaczeniu podmiotowym zasada powszechności opodatkowa-

¹ Gazeta Prawna z dnia 10 października 2004 r.

² www.aci-europe.com/inzynieria_finansowa.php, (stan na dzień 12 marzec 2007 r.).

³ M. Dymek, Optymalizacja podatkowa, czyli jak oszczędzić na podatku dochodowym od osób prawnych, ODDK, Gdańsk 2006.

⁴ A. Kaźmierski, Przerzucanie dochodów pomiędzy podmiotami powiązаныmi, Monitor podatkowy z 2000r., nr 11, s. 12-13.

⁵ Za małego przedsiębiorcę uważa się przedsiębiorcę, który w co najmniej jednym z dwóch ostatnich lat obrotowych zatrudniał średniorocznie nie mniej niż 50 pracowników oraz osiągnął roczny obrót netto ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług oraz operacji finansowych nieprzekraczający równowartości w złotych 10 mln euro lub sumy bilansu sporządzonego na koniec jednego z tych lat nie przekroczyły równowartości w złotych 10 mln euro, za średniego uważa się przedsiębiorcę, który w co najmniej jednym z dwóch ostatnich lat obrotowych zatrudniał średniorocznie mniej niż 250 pracowników oraz osiągnął roczny obrót netto ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług oraz operacji finansowych nieprzekraczający równowartości w złotych 50 mln euro, lub sumy aktywów jego bilansu sporządzonego na koniec jednego z tych lat nie przekroczyły równowartości w złotych 43 mln euro, za mikroprzedsiębiorcę uważa się takiego przedsiębiorcę, który w co najmniej jednym z dwóch ostatnich lat obrotowych zatrudniał średniorocznie mniej niż 10 pracowników oraz osiągnął obrót netto ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług oraz operacji finansowych nieprzekraczający równowartości w złotych 2 mln euro, lub sumy aktywów jego bilansu sporządzonego na koniec jednego z tych lat nie przekroczyły równowartości w złotych 2 mln euro - na podstawie ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. u. z 2004 r. nr 173, poz. 1807 ze zm.).

⁶ Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz. U. z 2000 r. nr 14, poz. 176 ze zm.).

nia podatkiem dochodowym wyraża się w tym, iż opodatkowaniu podlegają wszystkie osoby uzyskujące dochód na obszarze obowiązywania podatku. W znaczeniu przedmiotowym zasada powszechności oznacza opodatkowanie całego dochodu osiąganego przez osoby fizyczne⁷. Konsekwencją powszechności w znaczeniu przedmiotowym jest możliwość wyrównywania strat z jednego źródła przychodów dochodami z innego źródła⁸.

Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (także w formie spółek niebędących osobami prawnymi) płacą podatek dochodowy od całości osiąganych przez siebie dochodów. Dochód rozumiany jest jako nadwyżka sumy przychodów nad kosztami ich uzyskania⁹. Należy zauważyć, iż podatnik ma możliwość odliczenia od przychodu dla celów podatkowych wszelkich wydatków pod warunkiem, że wykaże ich związek z prowadzoną działalnością gospodarczą, a poniesienie tych wydatków ma lub może mieć bezpośredni wpływ na wielkość przychodu¹⁰. Przychody z udziału w spółce niebędącej osobą prawną określa się dla każdego podatnika, proporcjonalnie do jego prawa w udziale w zysku oraz łączy się z pozostałymi przychodami ze źródeł, z których dochód podlega opodatkowaniu na zasadach ogólnych¹¹. Spod pojęcia kosztów wyłączone są jednak pewne kategorie wydatków ponoszonych przez przedsiębiorców, w szczególności na spłatę pożyczek/kredytów (z wyjątkiem skapitalizowanych odsetek od tych pożyczek/kredytów), wartości własnej pracy podatnika, jego małżonka, małoletnich dzieci, a w przypadku prowadzenia działalności w formie spółki cywilnej lub osobowej spółki handlowej, także małżonków i małoletnich dzieci wspólników, darowizn, kar umownych i odszkodowań z tytułu wad dostarczonych towarów, wykonanych robót i usług oraz zwłoki w dostarczeniu towaru wolnego od wad, itd¹².

Zasadą jest, że opodatkowaniu podlega suma dochodów uzyskanych w danym roku podatkowych przez danego podatnika.

Zgodnie z regulacją ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych podatnik, który osiąga dochód z pozarolniczej działalności gospodarczej jest opodatkowany na zasadach ogólnych, chyba, że wybierze opodatkowanie podatkiem liniowym. Podatek ten wynosi 19% podstawy obliczenia podatku (dochód może być pomniejszony o składki na ubezpieczenie społeczne)¹³. Przedsiębiorcy mają więc wybór metody opodatkowania. Mogą albo wyodrębnić dochód z działalności gospodarczej od innych źródeł i od tak wyodrębnionego dochodu płacić podatek liniowy, albo skumulować dochód z działalności gospodarczej z innymi źródłami przychodów i być opodatkowanym od dochodu globalnego na zasadach ogólnych z uwzględnieniem wszystkich przypisanych podatnikowi dochodowemu ulg podatkowych¹⁴. Wybór opodatkowania dochodów z pozarolniczej działalności gospodarczej podatkiem liniowym związany jest z rezygnacją ze wszystkich ulg podatkowych, w tym także z prawa do wspólnego opodatkowania małżonków¹⁵.

W przypadku podatników prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą ustawodawca wprowadził przepisy szczególne w zakresie definicji przychodów. Zgodnie z zasadą ogólną, przychodami są otrzymane lub pozostawione do dyspozycji podatnika w danym roku kalendarzowym pieniądze i wartości pieniężne oraz wartość otrzymanych świadczeń w naturze i innych nieodpłatnych świadczeń¹⁶. Natomiast za przychód z działalności gospodarczej uważa się kwoty należne, choćby nie zostały faktycznie otrzymane, po wyłączeniu wartości zwróconych towarów, udzielonych bonifikat¹⁷. Za datę powstania przychodu uważa się co do zasady dzień wystawienia faktury. Przedsiębiorcy opodatkowani na zasadach ogólnych (osoby fizyczne, spółki cywilne osób fizycznych, spółki jawne osób fizycz-

⁷ Ustawa z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne (Dz. U. z 1998 r. nr 144, poz. 930 ze zm.).

⁸ W. Wójtowicz [red.], *Zarys finansów publicznych i prawa finansowego*, ABC, Warszawa 2003 r., s. 219.

⁹ Por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 29 maja 1996 r. (K.22/5, nr 3, poz. 21).

¹⁰ Art. 9 ust. 1a ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych.

¹¹ Wyrok NSA z dnia 3 listopada 1992 r., SA/Po 1393/92, ONSA 1993 r., z. 4, poz. 101.

¹² Art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych.

¹³ Art. 23 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych.

¹⁴ Art. 30c ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych.

¹⁵ A. Gomułowicz, J. Małecki, *Podatki...*, op.cit., s. 553.

¹⁶ *Ibidem*, s. 567.

¹⁷ Art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych.

nych, spółki partnerskie) są obowiązani do prowadzenia podatkowej księgi przychodów i rozchodów albo ksiąg rachunkowych, w sposób zapewniający ustalenie dochodu (straty), podstawy opodatkowania i wysokości należnego podatku. Podstawa opodatkowania w podatku dochodowym od osób fizycznych określana jest jako suma przychodów ze wszystkich źródeł minus koszty ich uzyskania¹⁸.

Należy pamiętać, iż pewne kategorie przychodu nie podlegają łączeniu z przychodami (dochodami) z innych źródeł. Dotyczy to w szczególności przychodu z odpłatnego zbycia nieruchomości i praw majątkowych, z tytułu wygranych w konkursach, grach, zakładach wzajemnych, z tytułu wynagrodzeń za udzielenie pomocy Policji, organom kontroli skarbowej, Straży Granicznej, itp., dla których ustawodawca przewidział opodatkowanie w formie ryczałtu¹⁹.

Można więc określić podstawę opodatkowania podatkiem dochodowym od osób fizycznych, jako łączną kwotę dochodów uzyskanych przez podatnika w ciągu roku podatkowego, z różnych, ale podlegających łączeniu źródeł przychodów (podstawa opodatkowania nie obejmuje dochodów ze źródeł przychodów wyłączonych z działania podatku a także tych, które są objęte zwolnieniami)²⁰.

3. Uproszczone formy opodatkowania

W ściśle określonych sytuacjach podatnicy wykonujący pozarolniczą działalność gospodarczą mogą opłacać podatek w formach uproszczonych, tj. w formie ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych oraz w formie karty podatkowej.

Karta podatkowa jest ryczałtem w ścisłym tego słowa znaczeniu, gdyż podatek pobierany jest w stałych kwotach, niezależnie od wielkości dochodu²¹.

Podatnicy, którzy spełniają ustawowo określone warunki mogą wybrać opodatkowanie w formie karty podatkowej²². Aby móc skorzystać z tej formy opodatkowania podatnicy muszą spełniać szereg warunków, do których należą w szczególności prowadzenie działalności, dla której ustawa przewiduje możliwość opodatkowania w formie karty podatkowej, złożenie wniosku o zastosowanie opodatkowania w tej formie (wniosek należy złożyć właściwemu naczelnikowi urzędu skarbowego nie później niż do 20 stycznia roku podatkowego, a jeżeli podatnik rozpoczyna działalność w trakcie roku podatkowego – przed rozpoczęciem działalności²³), nie korzystanie, przy prowadzeniu działalności, z usług osób, które nie są u nich zatrudnione na podstawie umowy o pracę oraz z usług innych przedsiębiorstw i zakładów (z wyjątkiem usług specjalistycznych), małżonek podatnika nie prowadzi działalności w tym samym zakresie²⁴. Wysokość podatku zależna jest od rodzaju prowadzonej działalności, liczby mieszkańców danej miejscowości oraz liczby zatrudnionych pracowników²⁵.

Zaletą tej formy opodatkowania podatkiem dochodowym jest minimalizacja obowiązków dokumentacyjnych związanych z prowadzoną działalnością gospodarczą. Podatnicy tacy są zwolnieni z obowiązku prowadzenia ksiąg, składania zeznań podatkowych, deklaracji o wysokości uzyskanego dochodu oraz wpłacania zaliczek na podatek dochodowy. Mają jednakże obowiązek wydawać – na żądanie klienta – rachunki i faktury stwierdzające sprzedaż towaru lub wykonanie usługi oraz przechowywać kopie tych rachunków i faktur w okresie 5 lat podatkowych licząc od końca roku w którym je wystawiono²⁶. Podatnicy są także obowiązani do prowadzenia księgi zatrudnienia, gdyż jednym z elementów uzasadniających możliwość opodatkowania w formie karty podatkowej oraz określających wysokość

¹⁸ Art. 14 ust. 1 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych.

¹⁹ A. Gomułowicz, J. Małecki, *Podatki...*, op. cit., s. 553.

²⁰ Art. 28 i n. ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych.

²¹ W. Wójtowicz [red.], *Zarys finansów...*, op. cit., s. 219.

²² W. Wójtowicz [red.], *Zarys finansów...*, op. cit., s. 230.

²³ Art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa, Dz. U. z 2005 r. nr 8, poz. 60 ze zm.

²⁴ Art. 29 ustawy z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne.

²⁵ Art. 25 ustawy z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne.

²⁶ Załącznik nr 3 do ustawy z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne.

stawek podatku jest liczba zatrudnianych pracowników.

Wysokość płaconego podatku jest tu niezależna od wyników działalności.

Z drugiej strony podatnicy korzystający z opodatkowania w formie karty podatkowej nie mogą korzystać z ulg podatkowych²⁷.

Podatnicy, którzy prowadzą pozarolniczą działalność gospodarczą, także w formie spółki cywilnej osób fizycznych lub spółki jawnej osób fizycznych mogą skorzystać z opodatkowania w formie ryczału od przychodów ewidencjonowanych, jeżeli w roku poprzedzającym rok podatkowy uzyskali przychody z działalności wykonywanej wyłącznie samodzielnie w wysokości nie przekraczającej 250.000 euro lub uzyskali przychody wyłącznie z działalności prowadzonej w formie spółki, a suma przychodów z tej działalności nie przekroczyła 250.000 euro, a także, gdy rozpoczną wykonywanie działalności w roku podatkowym i nie korzystają z opodatkowania w formie karty podatkowej bez względu na wysokość przychodów²⁸.

W przypadku opodatkowania w formie ryczału od przychodów ewidencjonowanych, inaczej niż przy karcie podatkowej, mają zastosowanie przepisy dotyczące zwolnień od podatku dochodowego zawarte w ustawie o podatku dochodowym od osób fizycznych²⁹. Podstawą opodatkowania jest przychód, a więc zryczałtowany podatek pobiera się bez pomniejszenia przychodu o koszty uzyskania³⁰.

Ryczałt od przychodów ewidencjonowanych określony jest procentowo (stawki te są niższe niż w przypadku opodatkowania na zasadach ogólnych), w zależności od rodzaju wykonywanej działalności. Ustawa reguluje również sposób postępowania w sytuacji, gdy podatnik prowadzi działalność, z której przychody opodatkowane są różnymi stawkami. Podatnicy opłacający podatek dochodowy w formie ryczału od przychodów ewidencjonowanych obowiązani są prowadzić ewidencję przychodów (odrębnie na każdy rok podatkowy), ewidencję wyposażenia, wykaz środków trwałych oraz wartości niematerialnych

i prawnych, posiadać i przechowywać dowody zakupu towarów.

4. Podsumowanie

Podsumowując dotychczasowe rozważania należy stwierdzić, iż ustawodawca daje małym i średnim przedsiębiorcom, którzy spełniają określone w ustawach podatkowych warunki, takie jak m. in. forma prawna prowadzonej pozarolniczej działalności gospodarczej, wielkość zatrudnienia, czy wielkość przychodów, możliwość wyboru formy opodatkowania podatkiem dochodowym od osób fizycznych. Każda z tych form opodatkowania ma pewne cechy specyficzne. Tak na przykład w przypadku karty podatkowej wysokość płaconego podatku nie jest uzależniona od osiąganego dochodu i wynika wprost z ustawy (odpowiednia kwota, która jest uzależniona od rodzaju działalności, liczby zatrudnionych pracowników oraz wielkości miejscowości, określona jest w załączniku do ustawy). Ponadto obowiązki dokumentacyjne sprowadzają się do konieczności prowadzenia ewidencji zatrudnienia oraz wystawiania paragonów i faktur zakupu. Opodatkowanie w formie karty podatkowej wybierać będą podatnicy prowadzący działalność gospodarczą w niewielkim zakresie.

W przypadku wyboru opodatkowania w formie ryczału od przychodów ewidencjonowanych stawka podatku jest zależna od rodzaju wykonywanej działalności. W ramach tej formy opodatkowana przedsiębiorca zachowuje prawo do zwolnień przedmiotowych przewidzianych w ustawie o podatku dochodowym od osób fizycznych.

Podatnik, który ponosi stosunkowo wysokie koszty w stosunku do przychodów powinien wybrać opodatkowanie na zasadach ogólnych, z tego też względu, iż może skorzystać z ulg podatkowych.

Należy pamiętać, iż wybór jednej ze zryczałtowanych form opodatkowania oznacza, iż przedsiębiorca opodatkowuje w ten sposób tyl-

²⁷ Art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne.

²⁸ W. Wójtowicz [red.], *Zarys finansów...*, op. cit., s. 231.

²⁹ Art. 6 ustawy z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne.

³⁰ Art. 10 ustawy z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne.

ko przychody osiągnięte z tej działalności. Dochody z innych źródeł przychodów są opodatkowane na zasadach ogólnych.

Zarówno w opodatkowaniu w formach zryczałtowanych, jak i na zasadach ogólnych od podstawy opodatkowania odlicza się składki na ubezpieczenie społeczne.